

Készítette Kránitz Péter Pál, vezető kutató, MKI
2024. február 06.

A karabahi békefolyamat és a konnektivitás magyar stratégiája

A magyar-örmény kapcsolatok mélyen gyökereznek történelmileg és kulturálisan egyaránt, a bizalomra és együttműködésre épülő államközi kapcsolatok megerősítése mellett mindkét fél elkötelezte magát. Egy turbulens, a diplomáciai kapcsolatokat nélkülöző évtizedet követően Magyarország kifejezte arra vonatkozó szándékát, hogy új fejezetet nyisson az államközi kapcsolatokban, amelyet Örményország együttműködéssel fogadott. E törekvéseknek köszönhetően a két ország kapcsolatai újra barátinak mondhatók. A konnektivitás stratégiájának köszönhetően Magyarország a béke és a pragmatikus párbeszéd hírnökeként kapcsolódhat nem csupán Örményországhoz, de a régió más államaihoz is, s így a bizalomépítéshez, sőt, akár a békeépítéshez is hozzájárulhat a Dél-Kaukázusban.

A 2020-as második karabahi háború egy törékeny *status quo* teremtett a Dél-Kaukázusban. Oroszország megnövekedett katonai jelenléte és politikai befolyása Azerbajdzsánban egy rövid időre felülmúlta Törökországot. Az ingatag erőegyensúly azonban hamar felborult. A Moszkva és Baku között 2022. február 22-én [kötött](#) szövetségi nyilatkozat aláírását követően mindössze két nappal orosz tankok vonultak be Ukrajnába és a második világháború óta nem látott háború vette kezdetét Európában. Az elhúzódó konfliktus elmozdította a hatalmi erőviszonyokat a Dél-Kaukázusban is. Az Örményországba irányuló orosz fegyverszállítmányokat felfüggesztették, mialatt Azerbajdzsán geostratégiai pozíciója jelentősen felértékelődött a Kreml szemében. Amikor 2022 őszén Azerbajdzsán hadereje benyomult Örményország területére, az orosz beavatkozás elmaradt. 2023 szeptemberében Azerbajdzsán helyreállította ellenőrzését a nemzetközileg elismert területe felett, kizorítva Karabah örmény lakosságát.

A Baku és Jereván közötti nézeteltérések egyik fő forrása, mely megakadályozza a konfliktusrendezést, az úgynevezett Zangezur-folyosó tervezete, melyet Azerbajdzsán a békekötés feltételeként [jelölt](#) meg. Az extraterritoriális közúti és vasúti átjáró Azerbajdzsánt kötné össze Nahicseván exklávéjával – egy stratégiaileg fontos földszávvval Irán és Örményország között, amely egy szűk, 18 kilométeres szakaszon határos Törökországgal – a dél-örményországi Szjunik (avagy Zangezur) megyén keresztül, s új irányt szabhatna a Középső Folyosó dél-kaukázusi szakaszának, részben megkerülve Grúziát és Örményországot. A nemzetközi kereskedelmi útvonal ezáltal a Türk Államok Szervezete tagállamainak ellenőrzése alá kerülne és hozzájárulna Grúzia és Örményország további elszigeteléséhez, a két dél-kaukázusi ország európai, orosz és kínai piacoktól és tőkéktől való függéséhez. A Zangezur-folyosó lehetőségét határozottan [elutasítja](#) Irán, hiszen potenciálisan elvágna a perzsa állam hozzáférését az északi piacokhoz, stratégiai állást és utánpótlási útvonalat biztosítana az Izraellel szövetséges Azerbajdzsán és a NATO-tag Törökország számára egy adandó közel-keleti konfliktus során.

Európa pozíciói Örményországban

Az Európai Unió 2023-ban fegyvertelen megfigyelő missziót [létesített](#) Örményországban, amelynek létszámát fokozatosan 209 főre emelték, hat operatív központot létrehozva a határ mentén. Franciaország 2023 decemberében [megkezdte](#) Örményország felfegyverzését. Egyre több hang sürgeti európai uniós források megnyitását Örményország számára védelmi kiadásai fedezésére. A jereváni adminisztráció [nem zárta ki](#) az ország euroatlanti integrációjának felfüggesztését és kilépését a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetéből.

Az Európai Unió beavatkozása [kiváltotta](#) Azerbajdzsán és Törökország nemtetszését, a francia fegyverszállítmányokat az eskaláció kockázatának növeléseként ítélték el. Baku rendre visszautasította az EU által a két fél közötti közvetítésre tett ajánlatokat az örménybarát európai kormányzatok vélelmezett befolyása miatt. Örményország közeledése Európához rosszállást [váltott ki](#) Oroszországból is, amely komoly befolyással bír Örményország védelmi és energetikai szektorai, kulcsfontosságú ellátási láncai és legfontosabb export- és importpiacai fölött.

Az Európai Unió lépéskényszerbe került, amennyiben nem akar lemaradni a nagyhatalmi versengésben és vezető szerepre kíván törni a formálódó új világrendben. Ha megkísérel kitartani a bővítéspolitikája, stratégiai autonómiája, valamint a közös kül- és védelempolitika mentén történő érdekérvényesítés mellett, nem fordíthat hátat a Keleti Partnerség egyik államának segélykiáltása

előtt. Az EU további beavatkozása, mindazonáltal, a hatalmi versengés további eszkalációját kockáztatja, valamint egy Örményország és Európa kárára kötött alkut Moszkva és Ankara között. Ez az a pont, ahol a magyar külpolitika színre léphet.

A konnektivitás magyar stratégiája

A konnektivitás magyar [stratégiája](#) „alternatívát állít úgy a neoliberális világrend, mint a nemzetközi tömbösödésre épülő globalizációs modell elé”, kölcsönösen előnyös kapcsolatrendszereket igyekezvén fenntartani annyi állammal és piaci szereplővel, amennyivel csak lehetséges. A magyar kormányzat aktív szereplő az ENSZ, a NATO és az EBESZ, az EU és a V4, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, a Kereskedelmi Világszervezet és az IMF struktúráiban. Magyarország mélyen betagozódott a Nyugat által létrehozott nemzetközi politikai-gazdasági rendszerbe. A magyar kormány azonban nem hisz a formálódó erőterek végzetes szembenállásában, a demokratikus és fejlett Nyugat és az autoriter, visszamaradott Kelet ideológiai megkülönböztetésében. Európában elsőként írt alá megállapodást Kínával az Övezet és Út Kezdeményezés kereteiben, tranzakcionális kapcsolatokat és előnyös gazdasági együttműködést tart fenn Oroszországgal, megfigyelő státusza van a Türk Államok Szervezetében, kereskedelmi csatornák hálózatát alakította ki a Szezi Gazdasági Zóna, az Öböl-menti államok, India, az ASEAN-országok, Dél-Korea, Japán és egy sor másik térség piacaival.

Az államközi kapcsolatok Magyarország és Örményország között 800 éves múltra tekintenek vissza, míg az örmény diaszpóra a középkor óta szerves része a magyar társadalomnak. Az aradi vértanúk közül ketten voltak örmények, a dualizmusban négy minisztert és egy miniszterelnököt adott Magyarországnak az itt letelepedő örmény közösség, s kimagasló szerepet játszott az ország művelődés- és művészettörténetében. A diplomáciai kapcsolatokat azonban 2012-ben az örmény fél felfüggesztette, miután a magyar hatóságok kiadták Azerbajdzsánnak Ramil Safarovot. Tíz évnyi kihagyás után 2022 decemberében azonban [újralétesültek](#) ezek a kapcsolatok és gyorsan fejlődésnek indultak. A 2023. októberi, jereváni külügyminiszteri szintű találkozó után 2024 februárjában Vahagn Hacsaturján örmény államfő hivatalos látogatást tesz Budapesten.

Mély gyökerekből táplálkoznak Magyarország és Azerbajdzsán közti kapcsolatok is. Azerbajdzsán teljeskörű tagja, míg Magyarország megfigyelője a Türk Államok Szervezetének. Szoros kétoldalú kapcsolatokat ápolnak, melyek alapjául a 2014. évi stratégiai partnerségi megállapodás, illetve a 2023-as kiemelt stratégiai partnerségi egyezmény [szolgál](#). A politikai-gazdasági együttműködésre, s

a közös nyelvi és kulturális örökségre építkezve Budapest és Baku nyílt szövetséget vállal egymással. Bár a kétoldalú kereskedelmi forgalom még alacsony, a gazdasági kapcsolatok dinamikusan fejlődnek az olyan, nagyszabású beruházásoknak köszönhetően, mint a MOL Csoport [akvizíciói](#) az Azeri-Chirag-Gunashli olajmezőben és a Baku-Tbiliszi-Ceyhan kőolajvezetékben, illetve a HELL Csoport 211 millió dollár értékű [beruházása](#).

Az energetikai együttműködés Azerbajdzsán és Magyarország között gyors ütemben fejlődik, különösen mióta a Kaszpi-melléki ország Európa egyik fontos és megbízható energiaforrásává lépett elő. A földgáz 25%-ot tesz ki hazánk energiamixében, s így az atomenergia után a második legnagyobb energiaforrás. Mintegy 8,5 milliárd köbméter földgázt fogyasztott hazánk 2023-ban, s ebből mindössze 100 millió köbméter, vagyis az összfogyasztás alig több mint egy százaléka érkezett Azerbajdzsánból. A magyarországi tározókban további 50 millió köbméter azeri gáz bértárolása valósul meg. A két fél, mindazonáltal, arra [törekszik](#), hogy akár tízszeresére, egymilliárd köbméterre növelje az azeri gáz exportvolumenét, miáltal Azerbajdzsán hazánk egyik legnagyobb földgáz-ellátójává lépne elő.

Egy újabb, kulcsfontosságú energetikai beruházást jelentettek be Azerbajdzsán, Grúzia, Magyarország és Románia állam- és kormányfői, valamint az Európai Bizottság elnöke Bukarestben 2022 decemberében. Egy 1195 kilométer hosszú, tengeralatti elektromos vezeték létesítését határozták el, amely Azerbajdzsánból fog zöld energiát szállítani Grúzián, a Fekete-tengeren és Románián keresztül egészen a magyar háztartásokig. Sőt, a villamosenergiát szállító vezeték mellett egy nagysebességű internetkapcsolatra képes optikai kábel erősíti a két régió kapcsolatát. Örményország azóta jelezte, csatlakozni kíván a hálózathoz.

Magyarország közvetítő szerepének kilátásai az örmény-azeri konfliktusban

A magyar kormány célja egy erősebb és nagyobb Európai Unió. Az erő, mindazonáltal, stabil és biztos alapokat igényel. Az ukrajnai háború aláásta Európa biztonságát és gazdasági stabilitását. Az EU és Magyarország ezért – most jobban, mint valaha – stabil gazdasági és politikai partnerekre szorul, különösen a közvetlen szomszédságában. A Dél-Kaukázus geostratégiai jelentősége komoly növekedésen esett át 2022 óta, nem csupán mint az energiaigényes Európa egyik fontos energiaforrása, hanem mint az ellátási láncok stabilitásának kulcsa, hiszen alternatívát kínál az Oroszország-központú Északi Folyosóval szemben: a Középső Folyosó Kínát és Európát köti össze Közép-Ázsia, a Dél-Kaukázus és Törökország, illetve a Fekete-tenger mentén. A régióban zajló

bármilyen konfliktus így tovább gyengíti Európa stabilitását, aláássa az ellátási láncok biztonságát, és akadályozza az energetikai diverzifikációt és az orosz szénhidrogénekről való leválást segítő fosszilis energiahordozók áramlását.

Magyarország nem egy katonai nagyhatalom, mint Franciaország, sem egy gazdasági óriási, mint Németország. A budapesti adminisztráció nem kívánja a nagyhatalmakkal való nyílt konfrontáció révén biztosítani érdekeit, közvetlen szomszédságán túl nem avatkozik bele a befolyásszerzésért folytatott geopolitikai versengésbe. A magyar kormány nem várja el partnereitől a liberális nemzetközi rend szabályaihoz és normáihoz való igazodást az együttműködésért cserébe. A multivektorális magyar külpolitika alternatívát támaszt a Nyugat és a Kelet közt egyre feszültebb viszonyrendszer elé. A híd szerepét kívánja betölteni az új világrend jelenleg is formálódó hatalmi erőközpontjai között. A békét sürgeti a háború helyett, stabilitást az instabilitás helyett, párbeszédet a viszály helyett.

Magyarország álláspontja és potenciális szerepvállalása a Dél-Kaukázus konfliktusaival, s az ehhez kapcsolt orosz, török és európai érdekütközéssel kapcsolatban értékes lehet minden érdekelt fél számára. Magyarország elismeri úgy Azerbajdzsán, mint Örményország területi integritáshoz és szuverenitáshoz való jogát. A magyar kormány egy erősebb és nagyobb Európa szószólója, a szomszédságában elérni kívánt békéhez és stabilitáshoz vezető egyetlen utat azonban a pragmatikus párbeszédben és konszenzusban látja. Mialatt elkötelezett szövetségeseihez a NATO-ban és az EU-ban, elfogadható tárgyalófélként tekint rá mind Baku és Jereván, mind pedig Ankara és Moszkva, hogy párbeszédet létesítsen a sürgető kérdésekben.

Törökország mediációja a karabahi békefolyamatban elfogadhatatlan Örményország számára, míg az EU részvételét Azerbajdzsán utasítja vissza. Bár a 2023. szeptemberi harci cselekmények óta először Szentpéterváron sikerült egy asztalhoz ültetni az azeri elnököt és az örmény miniszterelnököt, a béketárgyalások összehívására vonatkozó összes orosz próbálkozás eddig kudarcba fulladt. A lényegi kérdésekben az úgynevezett „3+3 platform” keretében tett közeledések s a kétoldalú tárgyalások is rendre zátonyra futottak. Lehetséges, hogy a szembenálló és érdekelt felek bizalommal fogadnák a magyar kormány által kezdeményezett párbeszédet, hiszen az elsősorban a helyi szereplők, de mellette Európa, Törökország és Oroszország aggodalmaira is tekintettel volna, így a magyar diplomácia tevékenyen hozzájárulhat a bizalomépítéshez a Dél-Kaukázus térségében. Ezt bizonyítja a 2021. decemberi eset, amikor magyar közvetítéssel sikerült

biztosítani öt örmény hadifogoly biztonságos hazajutását. Egy ilyen fórum nem csupán a fogolycserék és ad hoc kérdések megvitatására adna teret, de a legsürgetőbb politikai, humanitárius és gazdasági kihívásokra is.

Ugyanakkor, Hacsaturján elnök látogatása kiváló lehetőséget kínál arra, hogy felhívja a figyelmet Magyarország a dél-kaukázusi régióban betöltött egyre hangsúlyosabb szerepére, mely a kölcsönös tiszteletre és együttműködésre alapul, és amely egy figyelemre méltó külpolitikai fejlemény is egyben.